

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена визначенню і обґрунтуванню проблем застосування інноваційних технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі. При дослідженні теми були визначені нами основні напрями інноваційної діяльності дошкільних навчальних закладів, пріоритетні завдання педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, а також були визначені закони перебігу інноваційних освітніх процесів.

Ключові слова. інноваційні технології, інноваційна діяльність, новаторство, нововведення, новизна, освітній процес, освітні парадигми, сучасний дошкільний навчальний заклад.

Статья посвящена определению и обоснованию проблем применения инновационных технологий в современном дошкольном учебном заведении. При исследовании темы были определены нами основные направления инновационной деятельности дошкольных учебных заведений, приоритетные задания педагогических коллективов дошкольных учебных заведений, которые осуществляют инновационную деятельность, а также были определены законы хода инновационных образовательных процессов.

Ключевые слова. инновационные технологии, инновационная деятельность, новаторство, нововведение, новизна, образовательный процесс, образовательные парадигмы, современное дошкольное учебное заведение.

Актуальність. Складний процес відродження національної освіти України висуває відповідні вимоги до всебічного розвитку особистості дошкільняти на засадах орієнтації на неповторність та унікальність кожної дитини. Уся система освіти спрямована на те, щоб ефективно сприяти створенню у суспільстві умов для пізнання кожною людиною самої себе та оточуючого світу, розвитку і самореалізації особистості у сучасному соціально-економічному середовищі. Система освіти має забезпечувати організацію навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень у науці, педагогічної теорії, соціальної практики, варіативність навчальних програм, індивідуалізацію навчання і виховання. Дошкільна освіта є обов'язковою початковою складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Її функціонування затверджене Конституцією України; Державною національною програмою «Освіта».

Доцільність дослідження. Дошкільна освіта реалізує права дитини, які закріплені законодавчими документами, а саме, право на охорону здоров'я, на освіту, на участь у іграх, на збереження своєї індивідуальності, право на захист від усіх форм фізичного, психічного насильства, приниження, зловживання, відсутності турботи, від недбалого або грубого поведіння. Дошкільне виховання спрямовується на практичне оволодіння рідною мовою в сім'ї та дошкільному виховному закладі, забезпеченні пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та в

інших видах дитячої діяльності; виховання культури спілкування, поваги й любові до батьків, родини, батьківщини; започаткування основ трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації національних і загальнолюдських цінностях. «Сучасне трактування якісного багатокомпонентного змісту дошкільної освіти передбачає широкий спектр проблем соціалізації дітей, а також трудового виховання, прилучення їх змалку до колективних видів діяльності, формування працелюбності й відповідальності, без чого неможливе органічне входження малюка в довкілля» [3, 9].

Освітні парадигми сучасності є орієнтованими не лишена масові педагогічні явища, а й на особистість дитини, що, у контексті інноваційних процесів, значною мірою сприяє гармонійному розвитку особистості кожного дошкільняти.

Новизна будь-якого засобу є відносною як в особистісному, так і в історичному вимірах: те, що є новим для одного педагога, може бути відомим для іншого. Вона завжди є конкретно-історичною: народжуючись у певний час, прогресивно вирішуючи завдання конкретно-історичного етапу, новація може швидко стати нормою, загальноприйнятою у масовій практиці, або застаріти, стати гальмом розвитку.

Інновації у дошкільній освіті передбачають: поєднання інноваційних та існуючих програм виховання і навчання у дитячому садку; узгодження різних педагогічних концепцій; забезпечення відповідності нових типів освітньо-виховних

закладів зростаючим вимогам батьків; застосування нових методичних розробок; підготовка педагогів-новаторів тощо. Нововведення мають охоплювати зміст дошкільної освіти, організацію всього процесу життєдіяльності дітей, проблеми менеджменту дошкільного закладу і передбачити істотні зміни у методиках, технологіях, засобах педагогічного процесу. Якщо розглядати існуючі інновації за вищевизначеними критеріями, маємо зазначити, що найбільший відсоток нововведень стосується ускладнень у змісті дошкільної освіти; незначний відсоток змін припадає на педагогічні технології; мінімальні зміни торкнулися системи управління на всіх рівнях і найнезначніші відбулися в організаційних формах роботи з дітьми-дошкільнятами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема пошуку форм організації освітньої діяльності, які б забезпечували позитивний результат, завжди хвилювала педагогів. Свого часу Ян Амос Коменський намагався так організувати навчання, щоб воно здійснювалося за єдиним законом людської природи. Чимало послідовників великого педагога також намагалися довести процес навчання до стану якісно працюючого механізму. Проте більш ніж трьохсотрічна історія розвитку педагогіки доводить, що ідеального механізму під назвою «освітній процес» не створено, і, мабуть, його створити неможливо, адже існує різноманітність завдань, багатоваріантність умов і засобів освітнього процесу, неоднозначність прояву закономірностей засвоєння змісту освіти в залежності від індивідуальних особливостей дітей тощо. Кожен творчий педагог завжди шукає ті форми організації освітнього процесу, які є ефективними саме для тих дітей, із якими він працює зараз. Безперечно, цей пошук сприяє розробці, апробації та впровадженню у практику роботи інноваційних технологій, які, на нашу думку, і є гвинтиками у досить складному механізмі, який носить назву «освітній процес». Надбання світового педагогічного досвіду, досягнення вітчизняної науки, а також досвід поколінь є підґрунтям інноваційної діяльності педагога.

На сучасному етапі розвитку суспільства в Україні функціонують різні типи дошкільних навчальних закладів, ефективно вирішення пріоритетних завдань розвитку, навчання та виховання дітей в яких неможливе без пошуку оптимальних форм

організації освітнього процесу, використання перспективного педагогічного досвіду, а також здійснення інноваційної діяльності. Також сьогодні одним із основних напрямів державної освітньої політики в Україні визначено модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. В її основу покладено пріоритетність дошкільної ланки у єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєво компетентної творчої особистості з раннього дитинства. Нормативно-правове підґрунтя функціонування сучасної системи дошкільної освіти визначається основними положеннями Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу», «Про охорону дитинства» та інших чинних актів вищих органів державної влади.

З появою Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», що визначає загальнодержавний компонент, розкриває інваріантну частину змісту дошкільної освіти, відкриваються широкі можливості для створення регіональних та авторських програм, впровадження в практику роботи дошкільних навчальних закладів інноваційних педагогічних технологій. «Реформування змісту та гуманізації цілей дошкільної освіти України є складовою процесу оновлення світових та європейських освітніх систем, на часі реалізації компетентнісної парадигми, яка орієнтує педагогів на впровадження у педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості» [2, 5].

Сьогодні багато що з минулого досвіду не відповідає потребам сучасного дошкільного закладу, як і суспільства в цілому. Тому для того, щоб освітня галузь продуктивно розвивалася, потрібні нові ідеї, нові технології навчання й виховання, керівництва закладом. Усе це вимагає апробації в інноваційній діяльності, яка повинна або довести доцільність і прогресивність висунутої ідеї, або спростувати її. Проте інноваційна діяльність – не мода, її не можна проводити без належного наукового обґрунтування. Добре організована інноваційна діяльність завжди має характер наукового пошуку, прогностичне спрямування. З цією метою

треба опрацювати багато наукової й методичної літератури з проблем, що підлягають розробці. Отже, на рівні дошкільного навчального закладу інноваційна діяльність передбачає цілеспрямований процес застосування інновацій (зміни всередині системи) й експериментальної перевірки результативності й можливостей використання інновацій в інших дошкільних навчальних закладах.

Визначилися *основні напрями інноваційної діяльності* дошкільних навчальних закладів. Найголовнішими серед них є такі:

- апробація вітчизняних і світових освітніх та педагогічних інновацій;
- апробація інновацій, розроблених у ході експериментальної роботи регіонального рівня;
- розробка й експериментальна перевірка продуктивності й можливості застосування освітніх і педагогічних інновацій;
- застосування освітніх і педагогічних інновацій.

Пріоритетними завданнями педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, є:

- вивчення освітніх інновацій, визнаних ефективними вітчизняною та світовою педагогічною наукою, а також ефективність їхнього упровадження в інших дошкільних навчальних закладах;
- моніторинг ефективності впровадження інновацій, розроблених педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів;
- створення бази даних щодо впровадження освітніх і педагогічних інновацій у дошкільних навчальних закладах;
- розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи дошкільних навчальних закладів, які здійснюють, інноваційну діяльність.

Успішне здійснення інноваційної діяльності обумовлено наявністю інноваційного потенціалу.

Чинниками, які визначають інноваційний потенціал освітнього закладу є:

- матеріальна база;
- рівень професійної кваліфікації, освіти, стаж роботи, вік педагогів;
- можливості впровадження нововведень, та контролю за процесом упровадження;
- готовність керівника до нововведень.

Практика показує, що інноваційна діяльність завжди пов'язана з ризиком, бо інноваційна діяльність – це діяльність зі заздалегідь невідомим результатом. Це може статись тому, що:

- а) частина задумів не здійснюється через несприятливі умови (кадрові, матеріальні, морально-психологічні тощо);
- б) деякі передбачення виявляються помилковими.

Оскільки негативних наслідків під час інноваційної діяльності не завжди можна уникнути, то виникає питання: як їх подолати? Це можливо в разі ретельної підготовки і доброго науково-методичного забезпечення інноваційної діяльності. Окрім того, у програмі роботи слід передбачати резервний час, щоб у випадку невдачі виправити ситуацію традиційними методами. Практично це означає, що вивчення наслідків інноваційної діяльності доцільно здійснювати не наприкінці навчального року, а до його завершення, щоб мати можливість компенсувати недоліки у межах поточного навчального року. Дозвіл необхідний, коли інноваційна діяльність вносить радикальні зміни в освітній процес.

Слід переконатися, що інновація, над якою планується працювати, ще не достатньо розроблена і не описана в педагогічній літературі. Здійснення інноваційної діяльності передбачає:

- виявлення інноваційної ініціативи;
- створення інновації;
- розробку, експертизу й апробацію інноваційного освітнього проекту, який зумовлює вибір найбільш прийняттого варіанта стратегії розвитку освітнього закладу.
- одержання експериментальних результатів;
- апробацію одержаних експериментальних результатів;
- розповсюдження й освоєння інновації;
- збереження інновації.

Умови ефективності інноваційних технологій. Процеси створення, освоєння і застосування нововведень все більше поширюється у системі освіти і педагогічній науці. Конкретно історична ситуація оновлення світу і суспільства, перебудови освіти зумовлює перманентність (франц. permanent – постійний, неперервний) і націленість цих процесів на постійне сутнісне й цілісне оновлення педагогічної теорії і практики. У зв'язку з цим осмислення інноваційних освітніх процесів вимагає знання основних законів їх перебігу,

принципів управління, структури та динаміки їх розвитку. У теорії педагогічної інноватики функціонують фундаментальні закони, знання яких дає змогу ефективно впроваджувати інновації у системі освіти і керувати ними. Закон – необхідне, істотне стійке відношення між природними і суспільними явищами, яке має властивість повторюватися. Закони педагогічної інноватики виражають зв'язок між поняттями цієї галузі знань, її складовими, властивостями понять, а також між властивостями всередині конкретного поняття.

Закон незворотної дестабілізації педагогічного інноваційного середовища. Суть його полягає в тому, що будь-який інноваційний освітній процес неминуче вносить в усталене соціально-педагогічне середовище незворотні деструктивні зміни. Це породжує руйнацію цілісних уявлень про природу освітніх процесів, їх керованість. Моменти інновацій порушують звичну плінність педагогічного мислення, поляризують погляди. Супроти нового завжди об'єднуються ті, хто через психологічні, соціально-економічні чи організаційно-управлінські причини не сприймає його. Крім того, чим ґрунтовнішою є педагогічна інновація, тим імовірніша дестабілізація, яка може торкатися теоретичного, дослідницького, комунікативного чи практичного інноваційних середовищ.

Закон фінальної реалізації інноваційного процесу. Пов'язаний він з тим, що будь-який життєздатний інноваційний процес в освітній структурі раніше чи пізніше, стихійно або свідомо буде реалізований. Навіть ті інновації, які спочатку видаються безнадійними щодо оволодіння педагогічною спільнотою, а тим більше щодо їх впровадження, певний час проторюють собі дорогу і реалізуються (йдеться про життєздатні нововведення). Таким було, наприклад, впровадження у масову педагогічну практику ідей проблемного навчання, програмованого навчання, виховних систем А. Макаренка, С. Шацького, В. Сухомлинського.

Закон стереотипізації педагогічних інновацій. Полягає в тому, що будь-яка педагогічна інновація має тенденцію перетворюватися з часом на стереотип мислення і практичної дії. У цьому сенсі вона приречена на рутинізацію, тобто на перехід до педагогічного стереотипу, який суттєво ускладнює реалізацію нових прогресивних

інноваційних технологій. Однак історія розвитку педагогічної практики свідчить, що не всі інновації приречені на рутинізацію, оскільки мають різний інноваційний потенціал. Тому деякі з них, яскраво спалахуючи, гаснуть або дезорганізують освітню систему, інші стають традиційними або дають поштовх народженню нових педагогічних ідей, концепцій, теорій (педагогічна спадщина Я.А. Коменського, К.Д. Ушинського, Л.М. Толстого, С.Ф. Русової, В.О. Сухомлинського та ін.).

Закон циклічного повторення, зворотності педагогічних інновацій. Суть його зводиться до того, що в педагогіці, системі освіти нерідко трапляється повторне відродження нововведення за нових умов. Йдеться про так звані «традиційні інновації», або «ретровведення». Наприклад, відродження педагогічних систем (або їх елементів) М. Монтесорі, С. Френе, національного дитячого садка С.Ф. Русової та ін. Такі інновації часто спричинюють протидію, оскільки сприймаються як те, що вже було.

Звісно, цими законами не вичерпуються загальні та специфічні для педагогічної інноватики закономірності. Однак знання їх сприяє розумінню динаміки розвитку і протиріч інноваційних освітніх процесів, а також розкриттю принципів управління ними.

Висновки

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти, загострюють протиріччя і труднощі формування молодого покоління. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. «Очевидно є потреба в переосмисленні в нашій країні власного і чужого педагогічного досвіду, подолання стереотипів та зайвої регламентації дошкільної освіти» [3, 5]. Людина як об'єкт і суб'єкт педагогічної дії у нових соціально-економічних і екологічних, регіональних і глобальних умовах існування людства змінюється швидше, ніж ми це намагаємося осмислити у педагогіці. Через невідповідність темпів і характеру соціальних та педагогічних процесів виникають кризові явища у педагогіці. Найважливіші з них виявляються зараз у

нездатності дошкільних навчальних закладів, по-перше, впливати на дитину для формування цілісної, а не «часткової» особистості, по-друге, у невмінні враховувати індивідуальні, вікові, соціо- та біопсихологічні властивості виховання, неповторність особистості кожного. Це виявляється, зокрема, в уніфікації методик навчання і виховання, у стандартизації програм, типів дошкільних навчальних закладів. Звичайно, ні педагогіка як наука, ні дошкільний навчальний заклад не зможуть сформулювати всю людину як суспільну мету. Тут визначальним буде завжди соціальне середовище. Але передбачити труднощі й протиріччя виховання, навіть випереджати

соціальні потреби у вихованні – до цього педагогіка і педагоги повинні прагнути.

Ще одна суперечлива і парадоксальна ситуація сучасної педагогічної теорії та практики виявляється у тому, що, з одного боку, існує і діє «офіційна», орієнтована на об'єктивні закономірності педагогіка, з іншого – нова педагогіка, варіантом якої є «педагогіка співробітництва», орієнтована на мистецтво виховання; з одного боку – цілісний характер стійкого педагогічного процесу, з іншого – труднощі педагогічної науки, її організації у тому, щоб дати цілісну технологічну модель підвищення ефективності цього процесу. Приклади аналогічних парадоксів і протиріч можна продовжувати безкінечно довго.

Література

1. Державна національна програма «Освіта». Україна ХХІ століття// Освіта. – 2 грудня 1992.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Науково-методичний посібник / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430с.
4. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. КМДА, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., допр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492с.
5. Національна Доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – Освіта України. – 2001. – 18 липня. – С. 4-6.
6. Гончаренко С. український педагогічний словник. / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій/Авт-укл. Н.П. Наволокова. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 176с.
8. Дичківська І.М. Основи педагогічної інноватики: Навчальний посібник. / І.М. Дичківська – Рівне: Зелент, 2001. – 222 с.
9. Поніманська Т.І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки / Т.І. Поніманська // Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДПІ. – Вип.5. – Рівне: РДПІ, 1999.

Mokhno V., educatorpreschool educational establishment

PROBLEMS OF APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ARE IN MODERN PRESCHOOL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article is devoted determination and ground of problems of application of innovative technologies in modern preschool educational establishment. At research themes were certain by us basic directions of innovative activity of preschool educational establishments, foreground jobs of pedagogical collectives of preschool educational establishments what carry out innovative activity and also there were certain laws of motion of innovative educational processes. Not always and not everywhere introduction new provides positive results, not every innovation is rational, justified, progressive. Often it destabilizes functioning of the pedagogical system and creates additional difficulties for teachers and their pupils. Introduction of innovations in the pedagogical process of modern preschool educational establishment is called to provide upgrading studies and education of children or reduce charges on achievement of usual results of education. Innovacynist is not and can not be an end in itself in pedagogical practice. The purpose of it consists in optimization educational-educate to the process, in providing of his accordance terms and tendencies of public life.

Keywords. innovative technologies, innovative activity, innovation, novelty, educational process, educational paradigms, modern preschool educational establishment.